

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Jany ORAVCOVÉ *Slováci v Praze v období tzv. normalizácie*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2023.

Diplomantka se rozhodla ve své práci (v souladu s abstraktem) zabývat problematikou života slovenské menšiny v Praze v období let 1968–1989 s důrazem na procesy asimilace a akulturace s přihlédnutím k výchozí hypotéze založené na předpokladu, že hlavním důvodem příchodu této národnostní skupiny do hlavního města federace v 70.–80. letech minulého století byla snaha o zlepšení životní úrovně. Zkoumané téma je zpracováno prostřednictvím orálně-historického výzkumu se skupinou 5 narátorů z tohoto období a 8 rozhovorů se současnými slovenskými studenty (!). Výsledný vzorek si tak překvapivě – v rozporu s názvem a anotací – klade poměrně ambiciózní cíl komparovat odlišnou generační zkušenost. Z tohoto důvodu považuji název práce logicky za značně zavádějící (a to i s ohledem na fakt, že v součtu převažují současní aktéři/aktérky nad těmi „historickými“; navíc se jedná o poměrně specifickou skupinu orientovanou převážně uměleckým, kreativní či tvůrčím směrem).

Metodologická část má nestandardní podobu, která je v určitém smyslu charakteristická pro celou práci (tj. fluidní „potácení se“ mezi metodologií a empirií). Autorka – převážně živelně a (auto)etnograficky – provádí čtenáře/čtenářky celým svým výzkumem od výběru tématu, přes potenciální výběr narátorů/narátorek až po jeho realizaci. Na s. 12 poukazuje na problémy spojené se snahou o navázání institucionální spolupráce. Uvádí zde také, že respondenti/respondentky měli obavy ze sdílení „citlivých“ informací, v této souvislosti bych poprosil u obhajoby o bližší vysvětlení celého procesu (a to zejména v rovině případné anonymizace – k níž nakonec nedošlo – a obecně pak ke způsobu komunikace).

Peripetie spojené se získáváním výzkumného vzorku celkově považuji za zajímavé a překvapivé – požádal bych proto o nějaký podrobnější přehled kolik lidí bylo celkem osloveno a jakým způsobem (současně zde svou roli může hrát i insiderství autorky, resp. okruh a „generační zóna“, do níž směřovala onu výzvu, i její klíčová informátorka, která napomohla zkontaktovat „zajímavé lidi“ – viz s. 18). Nerozumím tvrzení ze s. 17, že výzkumný vzorek je vnímán koherentně jako jedna skupina – pokud je výzkumná otázka postavena jako historická sonda do vzpomínek jedné generace, která přichází do Československa na počátku normalizace; pak – i přes národnostní/etnickou sounáležitost – nelze přece vnímat Slováky/Slovenky z 20. a 21. století jako totožné (?).

Především pak jde podle mého názoru o značně „elitářský“ či „intelektuální“ výzkumný vzorek, který *nota bene* předpokládá jisté sociokulturní reprezentace (viz např. s. 33). V tomto kontextu oceňuji pasáž věnovanou „třetímu místu“ (R. Oldenburg) v podobě kavárny jako neutrálního místa pro rozhovor, ačkoliv se jednalo o kavárnu v podstatě ryze „uměleckou“ (NGP) – tedy o přirozené, blízké či příjemné prostředí většině respondentů/respondentek, což jen potvrzuje výše uvedené tvrzení o specifické povaze výzkumného vzorku. Určitá selektivnost je pak patrná i z tvrzení autorky na s. 24, že některé narátory/narátorky se rozhodla do výzkumného vzorku nezařadit pro jejich „neetičnost“ či „neprofesionalitu“ vůči ostatním respondentům či jí samé. U obhajoby prosím o vysvětlení této pasáže (budí totiž u

mě dojem aplikace obráceného pravidla analytické indukce a cíleného vyloučení „deviantních případů“).

Za hlavní kámen úrazu pak považuji fakt, že autorka sice v „metodologické části“ (s. 27–31) zmiňuje sekundární literaturou (či obdobné kvalifikační práce), ale v textu s nimi bohužel dále nepracuje – tj. snaží se svůj výzkum vystavět tzv. na zelené louce, což na jednu stranu bezpochyby nabízí prostor pro svého druhu „intelektuální cvičení“ (zejména v kontextu knižních titulů H. Noskové), na druhou stranu vytváří alternativní mikro–realitu odtrženou od snahy o kritický pohled. Obdobná výtkta směřuje také k teoretickému zakotvení – očekával bych definici generační paměti, na místo toho je čtenář/ka seznamován s dílčími postřehy polské prozaičky a nobelistky Tokarczukové, s nimiž navíc není v textu dále pracováno. O v úvodu zmiňovaných „generačních zónách“ nezazní v *Závěru* vůbec nic.

Metodologická část práce je tak přínosná především v rovině důsledné badatelské reflexivity, v níž autorka seznamuje čtenáře/čtenářky prakticky (do určité míry až obsesivně) s každým svým krokem a rozhodnutím, které musela v průběhu výzkumu učinit. Tato snaha je sympatická a ukazuje – vedle obdivuhodného „zápalu pro věc“ – také snahu vše (mnohdy filosoficky) promýšlet takovým způsobem, aby se podařilo – za cenu mnoha ústupků a modifikací – dovést výzkum do zdárného konce (?). Některá tvrzení autorky by se dala snad „změkčit“, pokud by kladla větší důraz na fakt, že její výzkum vypovídá pouze o úzké skupině respondentů/respondentek, které si sama vybrala (viz tvrzení ze o menšině/komunitě/migrantech na s. 37–38). V této souvislosti by bylo možné získaná data dodatečně „validovat“ např. prostřednictvím anonymizovaného online dotazníku uveřejněného na (v práci zmiňované) facebookové skupině. Nabízí se také otázka, zde lze pozorovat genderové rozdíly v pohledu na zkoumané téma?

Vzhledem k tomu, že přechod mezi metodologickou, teoretickou, kontextuální a empirickou částí není v textu jasně oddělen, jeví se pro autorku jako krucióální otázka studia, což opět odkazuje na selektivnost a jistou (z mého pohledu negativně vnímanou) „flexibilitu“ výzkumného vzorku – stejně tak totiž mohli Slováci přicházet do Prahy před rokem 1989 za prací (?). Problémem je tedy fakt, že o výzkumném vzorku se vzhledem k anonymizaci nedozvídáme prakticky nic (včetně roků narození, dosaženého vzdělání, sociálních poměrů apod.), což vyvolává pochyby o validitě, resp. možné (dez)interpretaci získaných narativů (navíc u starší generace převážně nenahrávaných, ale pouze zapisovaných!), které se navíc fluidně prolínají mezi dvěma časově značně odlišnými historickými obdobími (normalizace a současnost).

Výsledkem je tak pouze povrchní závěr potvrzující prosté klíšé (založené na mnoha historických reminiscencích) o „západní“ dominanci či ekonomické migraci – tj. že obyvatelé Slovenské republiky („východu“) přicházejí do České republiky (na „západ“), resp. do Prahy (kulturního centra), prostě proto, že se tu budou mít „lépe“ (tzn. získají bezplatně kvalitní vzdělání, navíc bez nutnosti znalosti cizího jazyka) – pro mnohé se pak jednalo o „útěk“ z „tradičního“ čili „konzervativního“ (viz část věnována LGBTQ komunitě) hodnotového světa. Tím se opět dostáváme k otázce samplingu, protože otázka „svobody“ (ve všech myslitelných směrech, včetně otevřenosti vůči sexuální orientaci) namísto „peněz“ do značné míry odráží

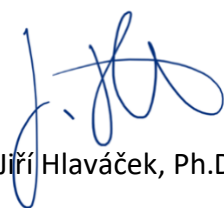
složení výzkumného vzorku (studenti/absolventi uměleckých či kreativních oborů). Právě pro tento typ respondentů/respondentek se pak Praha zcela logicky jeví jako svým způsobem „země zaslíbená“ či „ostrůvek svobody“, který je navíc přijímá s „otevřenou náručí“. Závěr práce pak přináší opětovně (zákeřnou či vtíravou) otázku v čem byl vlastně onen výzkum tak problematický, pokud jsou všechny získané narativy víceméně pozitivní – tj. reflektují bezproblémové přijetí Slováků majoritní českou společností.

Po formální stránce nelze diplomové práce cokoliv vytknout, snad (a možná právě proto), že nejsem schopen fundovaně posoudit po gramatické i stylistické stránce úroveň slovenského jazyka. Nicméně, zásadním problémem pro mě zůstává název práce, který nekoresponduje s jejím obsahem. Autorka předkládá komparativní výzkum určité výseče generační paměti ve vztahu k asimilaci slovenské intelektuální (umělecky orientované) menšiny v Praze, nikoliv analýzu a interpretaci pamětnické reflexe Slováků pobývajících v Praze v období tzv. normalizace (jak evokuje název). Tento problém se tak opakovaně vrací a je klíčový pro celou posuzovanou práci. Pokud nevíme, kdo je součástí výzkumného vzorku, jak přesně vypadaly okruhy otázek pro rozhovor(y), nelze adekvátně posoudit validitu „závěrů“ autorky, které na jednu stranu budí zdání jisté sofistikovosti, na straně druhé stejně tak mohou být čistou fabulací a prostou „dojmologií“.

I přes některé výše uvedené výhrady nicméně předkládaný text podle mého názoru splňuje požadavky na závěrečnou kvalifikační práci magisterského stupně. Diplomantka totiž prokázala, že je schopna samostatně pracovat v terénu (uskutečnit orálně-historický výzkum), získané reflexe následně analyzovat a taktéž interpretovat, jakkoliv se nemohu zbavit dojmu, že výsledný text je spíše (auto)etnografickým „kočkopsem“ (či esejí z filosofického prosemináře) na téma slovenských intelektuálních elit v Praze než promyšleným, teoreticky ukotveným a především poctivě odvedeným kvalitativním výzkumem.

Diplomovou práci Jany Oravcové tedy **doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení nejlépe známkou 3 („dobře“).**

V Praze, dne 3. 9. 2023

Mgr. Jiří Hlaváček, Ph.D.